

***Equus caballus*, моносемія, мозаїцизм, химеризм, реверсія пола, SRY, SOX9, SF1, DAX1.**

Hereditary caused reproductive disorders in horses Equus caballus associated with both genomic abnormal karyotype (trisemii, monosemy mosaicism, chimerism), and mutations and deletions of genes (SRY, SOX9, SF1, DAX1).

***Equus caballus*, monosemiya, mosaicism, hymeryzm, sex reversal, SRY, SOX9, SF1, DAX1.**

УДК 636.082:636.13

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДТВОРНІ ЯКОСТІ КОБИЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ

***Г.А. Коцюбенко, кандидат сільськогосподарських наук,
доцент***

О.Б. Сташкевич, старший викладач

І.В. Ністор, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Встановлено, що маточний склад ДПКЗ „Олімпійський” укомплектовано на 45,5% матками української верхової породи. До маточного складу кінного заводу увійшли крупні на зріст, масивні, з добрим розвитком грудної клітини кобили, для яких є властивим недостатні обхват п'ястка та індекс костистості. Найвищі показники заводського використання маток притаманні українським верховим кобилам з кровністю за чистокровною верховою 3/16 і нижче. Від цієї групи тварин одержано в перерахунку на 100 кобил на 12 лошаг більше, ніж в середньому по табуну.

Кобили, відтворювальні якості, типологічні особливості, індекси, проміри.

Українська верхова порода протягом всього періоду створення підпадала під вплив різноманітних факторів: вимог народного господарства, ринку, а також точки зору селекціонерів [1]. Останніми роками дослідженню відтворювальних здатностей та характеристики основних типологічних ознак коней цієї породи,

закономірностям їх формування під впливом генотипових та паратипових факторів приділяється підвищена увага [2, 3]. Оволодіння прийомами підвищення плодючості надасть змогу більш швидкими темпами вдосконалювати робочі якості та екстер'єрно-конституційні особливості коней української верхової породи.

З метою розширення племінного ядра згідно плану селекційно-племінної роботи з цією породою було заплановано розвиток мережі та створення нових племінних підприємств. Відповідно до цих завдань у 1993 році створено Державний племінний кінний завод (ДПКЗ) „Олімпійський” Миколаївської області та визначено його породну спеціалізацію з розведення коней української верхової породи.

Матеріал та методика досліджень. Метою досліджень у вказаному господарстві було узагальнення десятирічного досвіду комплектування маточного табуна та його заводського використання. Для цього проведено аналіз походження маток, що дозволило сформуванати чотири дослідні групи: дві групи українських верхових кобил з різною кровністю за чистокровою верховою (перша група – 3/16 і менше, друга – 1/4-кровні), групу напівкровних за чистокровою верховою породою українських верхових кобил та групу чистокровних верхових кобил, які допущені до племінної роботи з українською верховою породою.

Для прояву нормальної відтворювальної функції самок тварин будь-якого виду однією з основних умов є їх добрий розвиток. Розвиток конематок досліджено за промірами: висота в холці, коса довжина тулуба (палкою), обхват грудей та обхват п'ястка. Особливості тілобудови маток в межах сформованих груп характеризувалися індексами будови тіла (формату, масивності, костистості). Результати заводського використання кобил досліджувалися за відносними показниками холостіння, абортів, випадків народження мертвих, слабких та нежиттєздатних лоша́т, благополучного вижереблення (від кількості жеребних та кількості спарованих кобил), а також за виходом лоша́т в розрахунку на 100 кобил.

Результати досліджень. Розглядаючи походження маточного табуна в цілому, з'ясовано що в табуні чистокровні верхові кобили, їх дочки та дочки чистокровних верхових жеребців порівняно з українськими верховими кобилами мали більшу питому вагу. Їх кількість в цілому становить 54,5%, з них 36,4% – чистокровні

верхові матки. Такий факт не можна вважати за позитивний, приймаючи до уваги породну спеціалізацію кінного заводу. Хоча пояснити його можна достатньо тривалим використанням на матках підприємства чистокровних верхових плідників 3521Барокко, 3867Фіксатора, Генерала та Ганнібала, за рахунок дочок яких був здійсненим саморемонт табуна.

Результати вимірювань кобил ДПКЗ „Олімпійський” доводять, що табун укомплектовано однорідним за калібром поголів'ям (табл. 1).

1. Характеристика маток за промірами, ($\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$, см)

Група	Порода	Кровність за чистокровною верховою породою	n	Висота в холці	Коса довжина тулуба	Обхват	
						грудей	п'ястка
1.	Українська верхова	3/16 і нижче	5	164,6±0,32	167,2±0,49	193,2±1,00	20,2±0,05
2.	Українська верхова	1/4	10	162,9±0,58	165,7±0,78	193,7±1,10	20,2±0,12
3.	Англо-українські помісі	1/2	6	163,2±0,42	164,9±0,52	191,7±1,02	20,0±0,07
4.	Чистокровна верхова	-	12	161,7±0,47	163,1±0,71	186,2±1,21	19,2±0,14

Встановлено, що мінливість промірів кобил даного табуна знаходиться в межах 1,27-3,25 при значеннях за окремі проміри: за вистою в холці 1,27, за косою довжиною тулуба 2,19, за обхватом грудей 3,25, за обхватом п'ястка 2,88. Тобто, одною з основних ознак при формуванні маточного складу кінного заводу були мірні ознаки.

Проводячи аналіз розвитку кобил за їх мірними ознаками, слід підкреслити, що за висотою в холці та обхватом грудей матки всіх дослідних груп не тільки відповідають вимогам промірів щодо максимального балу, але й перевищують їх. Так, за висотою в холці перевищення вимог склало: для маток першої та другої груп 2,6 см та 0,9 см відповідно, 1,2 см для помісних I покоління з чистокровною верховою та 1,7 см для чистокровних верхових. За обхватом грудей таке перевищення становить: 3,2 см, 3,7 см, 1,7 см та 3,2 см для кобил першої, другої, третьої та четвертої груп

відповідно. Межі коливань означеної різниці за висотою в холці склали 0,56-1,65%, за обхватом грудей 0,90-1,96%.

Для всіх кобил даного маточного табуна є властивим декілька недостатній обхват п'ястка, що склало для українських верхових кобил першої групи 0,2 см, другої групи 0,2 см, для чистокровних верхових 0,7 см, англо-українських помісей 0,4 см. Означена різниця знаходиться в межах 1,22-3,75%.

Для племінних кобил кінного заводу добрий розвиток кістяку кінцівок слід вважати бажаною ознакою, оскільки при проведенні схрещування для одержання коней спортивного призначення часто можна спостерігати підвищення живої маси плоду, що виношує кобила. При недостатньому обхваті п'ястка та недостатній міцності сухожилків та зв'язок кінцівок у кобил можна спостерігати провисання бабок. Тому недостатній обхват п'ястка кобил основного табуна слід вважати негативною ознакою.

Абсолютне значення промірів не надає повної характеристики будови тіла тварин. Тому на підставі зроблених промірів проведено розрахунки основних індексів будови тіла (табл. 2).

2. Особливості будови тіла кобил

Група	Порода	Кровність за чистокровою верховою породою	Кількість тварин в групі, гол.	Індекси, %		
				формату	масивності	костистості
1.	Українська верхова	3/16 і нижче	5	101,55	117,36	12,27
2.	Українська верхова	1/4	10	101,75	118,93	12,43
3.	Помісі	1/2	6	101,55	117,44	12,26
4.	Чистокровна верхова	-	12	100,85	115,14	11,90

В цілому для українських верхових, чистокровних верхових та англо-українських кобил ДПКЗ „Олімпійський” є притаманним бажаний формат. З особливостей будови тіла маток табуна слід відмітити те, що при достатньо великій висоті в холці кобили мають добру масивність, але недостатній розвиток кістяку. При бажаному індексі масивності на рівні 12,65% для українських верхових кобил, матки першої та другої груп поступаються йому на 1,03% та 0,22% відповідно. Особливо вираженим цей недолік спостерігається для

чистокровних верхових кобил, для яких відносно бажаної величини даної ознаки на рівні біля 12,50% спостерігається недостатній розвиток кістяку.

Таким чином, встановлено, що при формуванні маточного табуна одною з основних фенотипових ознак відбору спеціалісти господарства вважали крупний зріст при збереженні бажаного формату та добре вираженій масивності. Але при крупному калібрі та доброму розвитку грудної клітини у кобил всіх дослідних груп спостерігається недостатня костистість.

Протягом дослідного періоду для 33 кобил табуна всього нараховується 297 плодкових років, в розрахунку на одну кобилу цей показник в середньому становив 9 років (табл. 3). Тобто кожного року усі кобили були спарованими. При цьому в цілому по табуну за десять років холостими залишалися 20,87% маток. Із загальної кількості жеребних кобил протягом їх вагітності втрати лошат склали 20,85%, з них за рахунок абортів 13,19%, за рахунок народження мертвих лошат 7,66%. З числа жеребних благополучно вижеребилися 79,15% кобил, що склало 62,63% від кількості спарованих. Це дозволило одержувати в кінному заводі 63 лоша в розрахунку на 100 маток.

За рахунок найбільших відносних показників холостіння, абортів та мертвонароджень найнижчі показники благополучного вижереблення та виходу лошат на 100 кобил спостерігається у чистокровних верхових маток. Вихід лошат на 100 маток у кобил вказаної групи поступається середньому показнику по табуну за дослідний період на 11 голів.

3. Заводське використання кобил

Група	Порода, породність	Кровність за чистокровною верховою	Кількість кобил	Кількість плодкових років	Залишилося холостими		Абортувало		Народили мертвих лоша́т		Благополучно вижеребилися		Вихід лоша́т на 100 маток, гол.
					голів	%	голів	%	голів	%	голів	%	
1	Українська верхова	3/16 і нижче	5	44	6	13,64	4	10,52	1	2,63	33	86,85	75,00
2	Українська верхова	1/4	10	97	5	13,88	4	12,90	1	3,23	26	83,87	72,20
3	Англо-українські помісі	1/2	6	36	16	16,49	11	13,58	5	6,17	65	80,25	67,00
4	Чистокровна верхова	-	10	120	35	29,17	12	14,12	11	12,94	62	72,94	51,70

Найвищі серед тварин табуна показники заводського використання притаманні українським верховим кобилам з долею крові за чистокровою верховою 3/16 і нижче. Від кобил цієї групи за рахунок абортів та мертвонароджень втрати лошат склали 13,15%, що є найнижчим в кінному заводі.

Чвертькровні та напівкровні за чистокровою верховою породою кобили за показниками відтворювальної функції в умовах даного табуна займають проміжне положення між матками вищезазначених груп. Але англо-українські помісні кобили за всіма показниками заводського використання більш наближаються до українських верхових, що мають незначну долю кровності за чистокровою верховою.

Висновки

Приймаючи до уваги породну спеціалізацію господарства, до кобил даного табуна слід підбирати у першу чергу українських верхових жеребців-плідників, обмежуючи використання чистокровних верхових.

До маточного складу кінного заводу увійшли крупні на зріст, масивні, з добрим розвитком грудної клітини кобили. Але до числа селекційних ознак при відборі ремонтних кобил слід додати показник обхвату п'ястка та індекс костистості.

Найвищі показники заводського використання маток притаманні українським верховим кобилам з найменшою кровністю за чистокровою верховою. Від конематок цієї групи одержано в перерахунку на 100 кобил на 12 лошат більше, ніж в середньому по табуну.

В даному кінному заводі на успадкування відтворювальних здатностей у помісних кобил більший вплив мала материнська основа, оскільки англо-українські матки є доньками українських верхових кобил та чистокровних жеребців-плідників.

В цілому рівень заводського використання кобил в умовах кінного заводу дозволяє одержувати в середньому 63 лоша від 100 кобил при благополучному вижеребленні 79,15% від кількості жеребних маток.

Список літератури

1. Волков Д.А. Краткая история, современное состояние и пути совершенствования украинской верховой породы лошадей / Д.А. Волков, А.А. Новиков, А.М. Латка // Государственная книга

племенных лошадей украинской верховой породы. – К.: Государственный научно-производственный концерн «Селекция», 2001. - Т. V. – С. 14-33.

2. Яблонська Т.А. Комбінаційна здатність ліній верхових порід коней при селекції на покращення відтворювальних якостей / Т.А. Яблонська // Вісник Сумського державного аграрного університету. – Суми, 2001. – Вип. 5. – С. 250-253.

3. Яблонська Т.А. Компоненти генотипової та паратипової мінливості відтворної здатності коней верхових порід / Т.А. Яблонська // Розведення і генетика тварин. – Вип. 36. – К.: Науковий світ, 2002. – С. 207-208.

Установлено, що маточний состав ГПКЗ „Олимпийский” укомплектован на 45,5% українськими верховими матками. В маточний состав конного заводу включены крупного роста, массивные, с хорошо развитой грудной клеткой кобылы, для которых характерны недостаточные обхват пясти и индекс костистости. Высшие показатели заводского использования маток принадлежат украинским верховым кобылам с кровностью по чистокровной верховой 3/16 и ниже. От маток этой группы получено в пересчете на 100 кобыл на 12 жеребят больше, чем в среднем по табуну.

Кобылы, воспроизводительные качества, типологические особенности, индексы, промеры

It is established, that the mares compositions on the “Olimpiysky” has 45,5% of the Ukrainian saddle mares. The herd is composed of mares which are tall, massive, with well developed thorax and with insufficient circumference of metacarpus and index of boniness. The best indices for the use of mares belong to the Ukrainian saddle mares who have 3/16 of thoroughbred saddle horses blood. The mares of that group gave 12 foals more that 100 mares in the average herd.

Mare, reproductive quality, typological features, index, measurements.